

Özel Gereksinimli Çocuk Kullanıcılara Yönelik Kütüphane Hizmetleri Eğitiminin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Bilgi Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*

Investigation of the Effect of Library Services Training for Child Users with Special Needs on the Knowledge Levels of Information and Records Management Department Students

Nihan TEMİZ**

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı, TÜBİTAK 2237-A kapsamında düzenlenen çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeylerine olan etkisini değerlendirmektir. Özel gereksinimli çocuklar için kütüphane hizmetlerinin önemine dikkat çekmek ve bu alandaki mesleki etik yaklaşımları öğrencilere kazandırmak hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırma kapsamında, alanında uzman 11 eğitimci tarafından üç gün süren çevrim içi eğitimler gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde 53 katılımcıya bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla bir ön test uygulanmış, ardından eğitim programına geçilmiştir. Eğitimler; özel gereksinimli çocukların tanımlanması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, kütüphanelerde mekân tasarımı, sosyal çalışmalar ve etkileşimli kitap okuma gibi temalar etrafında şekillendirilmiştir. Eğitim sonrasında aynı gruba son test uygulanarak bilgi düzeylerindeki değişim değerlendirilmiştir.

Bulgular: Katılımcılar üzerinde yapılan değerlendirmede, bilgi düzeylerinde belirgin bir artış gözlenmiştir. Eğitim, öğrencilerin özel gereksinimli çocuk kullanıcılar için kütüphane hizmetleri geliştirme konusundaki bilgi düzeylerini artırmada etkili olmuştur.

Sonuç: Çevrim içi eğitimlerin, BBY bölümü öğrencilerinin akademik ve profesyonel gelişimine önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Katılımcıların edindikleri bilgilerin, özel gereksinimli çocuklara yönelik kapsayıcı kütüphane hizmetleri tasarlama motivasyonlarını arttıracığına inanılmaktadır.

Özgünlük: Bu çalışma, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi ve farkındalıklarını artırmaya odaklanan bir programın etkilerini değerlendirerek alana özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Özel gereksinimli çocuklar; kütüphane hizmetleri; bilgi ve belge yönetimi; TÜBİTAK 2237-A; çevrim içi eğitim.

* Bu makale TÜBİTAK 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Destek Programı tarafından 1129B372400313 koduyla desteklenen ve 04.11.2024-06.11.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerine Özel Gereksinimli Çocuk Kullanıcılara Yönelik Kütüphane Hizmetleri Eğitimi” başlıklı projeden üretilmiştir.

* This article was produced from the project titled “Library Services Training for Child Users with Special Needs for Information and Document Management Department Students” supported by the TÜBİTAK 2237-A Scientific Education Activities Support Program with the code 1129B372400313 and carried out between 04.11.2024 and 06.11.2024.

** Bartın Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Bartın, Türkiye. E-posta: ntemiz@bartin.edu.tr
Bartın University, Department of Information and Document Management, Bartın, Türkiye. E-mail: ntemiz@bartin.edu.tr

Abstract

Purpose: *This research aims to evaluate the effect of the online library services training event organized within the scope of TÜBİTAK 2237-A on the knowledge levels of Information and Records Management (IRM) department students regarding children with special needs. The event aimed to draw attention to the importance of library services for children with special needs and to provide students with professional, ethical approaches in this field.*

Method: *Within the scope of the research, 11 expert educators in the field conducted three-day online trainings. Before the training, 53 participants were administered a pre-test to measure their knowledge levels, and then the training program was started. The trainings were shaped around themes such as defining children with special needs, determining their needs, spatial design in libraries, social studies, and interactive book reading. After the training, the same group was given a post-test to evaluate the change in their knowledge levels.*

Findings: *The participants' knowledge levels were evaluated, and a significant increase was observed. The training effectively increased students' knowledge levels regarding developing library services for children with special needs.*

Conclusion: *The findings point out that online training significantly contributes to the academic and professional development of IRM department students. The knowledge acquired by the participants seems to increase their motivation to design inclusive library services for children with special needs.*

Originality: *This study presents an original contribution to the field by evaluating the effects of a program focused on increasing the knowledge and awareness of IRM department students towards children with special needs.*

Keywords: *Children with special needs; library services; information and document management; TÜBİTAK 2237-A; online education.*

Giriş

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların yaş, dil, din, ırk, cinsiyet, ulusal ve kültürel köken, sosyal durum veya bireysel yetenek ve becerilerine göre ayırt edilmeksizin bilgiye erişim hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır (Birleşmiş Milletler, 1989). Bu sözleşmede, çocukların eğitim ihtiyaçları olan bilgi, malzeme, hizmet ve programlara eşit koşullarda, ücret vermeden ve açık bir şekilde erişim hakkına sahip oldukları belirtilmektedir (Yılmaz ve Ekici, 2011, s. 547). Çocuk hakları sözleşmesi, çocukların gelişiminde temel olan eğitimin yanı sıra, bilgiye erişim ve okuryazarlık becerilerinin kazandırılması için kütüphanelerin önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir. Kütüphaneler, sadece eğitimin bir parçası olmakla kalmamakta, çocukların kendilerini geliştirebileceği, kültürel gelişimlerini sürdürebileceği ve toplumsal bağlamda güçlü bireyler olabileceği alanlar olarak büyük bir önem taşımaktadır.

Çocuk kavramı, yasal, gelişimsel ve toplumsal bağlamda geniş bir kapsamı ifade eder. 0-18 yaş arası, normal gelişim gösteren, hasta veya yatarak tedavi gören, korunmaya ihtiyaç duyan ya da risk altında olduğu tespit edilen, dezavantajlı gruplarda yer alan, mülteci ve özel eğitim gereksinimi olan tüm çocuklar bu kapsama girmektedir (Aral ve diğerleri, 2015, s. 8). Bu çocuklar, çeşitli özelliklerine göre incelenmekte, bu özelliklerine göre gruplara ayrılabilir. Ancak tüm çocukların, eğitimde eşit fırsatlar elde etmeleri, kendilerini bu fırsatlar noktasında geliştirebilmeleri ve toplumsal hayata katılabilmeleri adına kütüphaneler gibi okul dışı öğrenme ortamları oldukça önemlidir¹.

Toplumanın tüm bireylerinin bilgiye eşit şekilde erişimini sağlamaları gerektiği, özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Birleşmiş Milletler, 1948) ve diğer uluslararası sözleşmelerde (IFLA & UNESCO, 2022; Birleşmiş Milletler, 2024) ifade edilmiştir. Kütüphaneciler, toplumun her bireyi için, bilginin erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini sağlamanın yanı sıra, toplumsal adaletin ve eşitliğin temel taşlarını inşa etmeye de katkıda bulunmaktadır (Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri, 2005). Çocuklar, bu bağlamda kütüphanelerin hedef kitlesi olmakla birlikte, özel gereksinimli çocuklar² gibi gruplar için bu hizmetlerin daha erişilebilir ve uygun hale getirilmesi önemli bir sorumluluktur. Bu nedenle kütüphaneciler, özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunmak, onları güçlendirmek ve bilgiye erişimlerini sağlamak adına önemli bir rol ve sorumluluk üstlenmektedirler.

Özel gereksinimli çocuklar, eğitimde ve sosyal hayatta karşılaştıkları çeşitli engellerle, toplumsal yaşamın farklı yönlerine katılımda zorluk yaşayabilmektedirler. Ancak kütüphaneler,

¹ Çocuk kavramı kapsamında ele alınması gereken göçmen, mülteci, suça teşvik edilen, afetzede çocukların, kütüphaneler tarafından gerçekleştirilen hizmetler aracılığıyla fırsat eşitliğinden yararlanması ve toplumsal yaşama uyumlanması konusu son yıllarda çok önemsenmektedir. Kütüphanelerin, sözü edilen dezavantajlı grupların yanı sıra çok kültürlü ve çok dilli grupların gereksinimlerine de odaklandığı ve bu konuyu inceleyen çeşitli çalışmalar yapıldığı (Demir, 2019, s. 40; Lafferty, 2014, s. 203; Little ve Murray, 2024, s. 131) bilinmektedir.

² Özel gereksinimli çocuk bireyselleştirilmiş eğitim ve uyarlamalara ihtiyaç duyan, bireysel ve gelişimsel özellikleri ile eğitim ihtiyaçları akranlarından belirgin şekilde farklı olan bireylerdir (Andrus, 2012). Farklı yetersizlik türlerine sahip olan bu çocuklar, ilgili düzeye göre Hafif/Orta/Ağır/Çok Ağır şeklinde sınıflandırılmakta ve otizmlili, zihinsel, görme ve işitme yetersizliği olan çocuklar ile özel yetenekli bireyleri kapsamaktadır (MEB, 2018). Alan yazında genellikle özel eğitime gereksinim duyan çocuklar için “özel gereksinimli çocuk” ifadesi tercih edildiğinden, bu araştırmada da bu ifade kullanılmıştır (Aktaran, Ergin, 2024, s. 2).

özel gereksinimli çocuklar için eşitlikçi bir öğrenme ortamı sunabilecek potansiyele sahiptir. Bu çocukların kütüphanecilik hizmetlerinden yararlanabilmeleri için, kütüphanelerin, onların ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş materyaller, ortamlar ve programlar sunması gerekmektedir. Bu süreçte, kütüphane personelinin, çocuk gelişimi ve özel eğitim konusunda bilgi sahibi olmaları, bu hizmetlerin etkinliğini artırmak için kritik öneme sahiptir. Kütüphaneler, özel gereksinimli çocuklara yönelik hizmetlerin sağlanması açısından okul dışı öğrenme ortamları olarak son derece önemli birer kaynak haline gelebilir. Bu tür ortamların, sadece eğitsel materyallerle sınırlı kalmayacağı bilinmekte; aynı zamanda psikososyal destek sağlayan, çocukların gelişimlerini destekleyen çeşitli aktiviteleri içermesi gerektiği de kabul edilmektedir (Bezirci ve Hacıfettahoğlu Güleçyüz, 2023, s. 255, Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı, 2018; IFLA, 2005; IFLA, 2018; Kaptan ve diğerleri, 2024, s. 30; MEB, 2017, s. 3; Yılmaz ve Ekici, 2011, s. 6).

Günümüz dünyasında, kütüphanecilik mesleği de diğer meslekler gibi değişen koşullara uyum sağlamayı ve bu doğrultuda hizmetlerini yeniden yapılandırmayı gerektirmektedir. Etkin bir hizmet sunumu için uygun politikalar, planlamalar, kullanıcı odaklı mekân tasarımları, gerekli araçlar ve özellikle yetkin insan kaynağı önemli bir yere sahiptir (Uçak, 1995, s. 207). Kütüphaneciler, yalnızca bilgiye erişimi mümkün kılan değil, aynı zamanda dijital dönüşümle birlikte bu erişimi daha kapsayıcı hale getiren uzmanlardır. Ancak bilginin zamandan ve mekândan bağımsız hale gelmesi, bilgi profesyonellerinin yetkinliklerini sürekli gözden geçirip geliştirmesini gerekli kılmaktadır. Bu meslek, yeniliklere adapte olmayı, kullanıcıların beklentilerini analiz ederek onların ihtiyaçlarına uygun erişim çözümleri sunmayı içermektedir. Bilgi profesyonelleri, bu dinamik süreçte hem kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamayı hem de bilgi hizmetlerini daha ileri taşımayı hedeflemektedir (Hirsh, 2015, s. 4).

BBY bölümü öğrencileri, bilgi profesyoneli olarak geleceğin kütüphanecilik mesleğini şekillendirecek bireylerdir. Öğrenciler için, özel gereksinimli çocukların kütüphane hizmetlerinden nasıl yararlanabilecekleri konusunda teorik ve pratik bilgi edinmeleri ve eğitimlere dahil olmaları son derece önemlidir. Bugün birçok kütüphanecinin, özel gereksinimli bireyler için etkili hizmetler sunmak ve uygun kaynaklar sağlamak konusunda yeterli donanımına sahip olmadığı bilinmekte, bu bireylerin ihtiyaçlarını anlamaya ve onlara yönelik hizmetlerin dayandırılacağı yasa ve düzenlemeleri öğrenmeye, ayrıca bu hizmetleri bireylerin farklı gereksinimlerine uygun hale getirmeye yönelik bilgi ve yetkinlik kazanması gerektiği bilinmektedir (Subaşıoğlu, 2022, s. 451). BBY bölümü öğrencilerinin, gelecekteki mesleklerinde, bu çocuklara yönelik hizmetlerin nasıl daha erişilebilir hale getirileceği konusunda bilgi, beceri ve deneyimlere sahip olmaları beklenmektedir. Bu tür eğitimlerin, öğrencilerin yalnızca akademik kariyerlerinde değil, aynı zamanda toplum hizmetinde daha etkili bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özel gereksinimli çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin ihtiyaca yönelik, nitelikli ve doğru olarak sunulabilmesi için gereken uzmanlık, eğitim ve deneyimin bu öğrencilerle buluşturulması gerekmektedir. Bu sayede, gelecekteki kütüphanecilerin, özel gereksinimli çocuklara yönelik uygun materyaller ve teknikler geliştirmelerinin, onlara eşitlikçi bir şekilde bilgiye erişim sağlayabilecekleri becerilere sahip olabilmelerinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Özel gereksinimli çocuklar için kütüphane hizmetlerinin erişilebilirliği, onların bilgiye ulaşımını sağlamaktan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Bu hizmetlerin, çocukların gelişimsel özelliklerine, dil ve iletişim becerilerine, fiziksel ihtiyaçlarına uygun materyaller ve çevreler sunarak eğitsel gelişimlerine katkıda bulunması önemlidir. Görme engelli çocuklar için sesli kitaplar, işitme engelli çocuklar için işaret diliyle hazırlanan materyaller ve otizm spektrumundaki çocuklar için duyuşsal uyaranlar içeren kitaplar ve oyunlar gibi özel içerikler, çocukların bağımsızlıklarını ve özgüvenlerini artırarak toplumsal hayata daha aktif katılımlarına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın işitme ve görme engelli bireyler için "Kitap Artı" mobil uygulaması gibi projeler, özel gereksinimli bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmayı hedeflemektedir (Anadolu Ajansı, 2023).

Ayrıca, TÜBİTAK tarafından desteklenen "Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Kapsayıcı Kütüphaneler" projesi, özel gereksinimli çocuklara hizmet sunan kütüphane personelinin bilgi ve becerilerini desteklemeyi amaçlamış ve bu bağlamda personel eğitimleri düzenlenmiştir. Eğitimlerde, özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarına uygun kütüphane hizmetleri sunma stratejileri üzerinde durulmuştur (Kaptan ve diğerleri, 2024, s. 2). Bu tür kaynaklar ve projeler, özel gereksinimli çocukların kütüphane hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanmalarını sağlamayı hedeflemektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, spesifik olarak BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara dair bilgi düzeylerine ve buna dayalı bir eğitim almalarının gerekliliğine yönelik çalışmalara rastlanmamakta, ancak farklı alanlardaki (özellikle eğitim alanındaki) üniversite öğrencilerinin durumunun araştırıldığı izlenmektedir. Konuyu ele alan eğitim araştırmacılarının (Gök ve Erbaş, 2011, s. 84; Gündüz ve Akın, 2015, s. 93) eğitimcilerin sınırlı bilgilerinin uygulamalarda yetersiz kaldığını belirttikleri ve bu noktada eğitimcilerin henüz birer öğretmen adayırken içerik ve uygulama odaklı eğitimler almaları gerektiğini savundukları görülmektedir. Aldıkları eğitimin bilgi düzeylerini artıracığı, farkındalık oluşturacağı ve iletişim becerilerini geliştireceği öngörülmektedir. Benzer durum Kardeş ve Taşkın'ın (2020) araştırmasında da izlenmekte ve araştırmacıların, lisans düzeyindeki öğrencilere özel gereksinimli çocuklara dair bilgiler verilmesinin farkındalığı ve bilinci artıracığına ve öğrencilerin olumlu algılarla meslek yaşamına atılacaklarına vurgu yaptıkları görülmektedir.

Nalbant ve Dinç'in (2024, s. 33) çalışmasında ise spor bilimleri fakültesi (SBF) öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere dair olumlu tutumlarının, özellikle "özel gereksinimli bireyler konusunda ders almış olma" durumuyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar buna yönelik olarak lisans programlarına bu alana yönelik derslerin eklenmesinin önemli olduğunu belirtmekte ve bunun SBF öğrencilerinin meslek yaşamlarına, özel gereksinimli bireylerle çalışmaya yönelik bilgi ve farkındalıkla hazırlanmaları noktasında anlamlı olacağını iletmektedir. Mehra (2004, s. 1) kapsayıcılık ve demokrasi vizyonu ile yola çıktığı çalışmasında, Kütüphane ve Bilgi Bilimi eğitiminin sosyal eşitlik ve hizmet öğrenimi yoluyla dezavantajlı kullanıcılarla çalışma konusunda önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Araştırmacı bu sayede teknolojik çözümlerle sosyo-hümanistik yaklaşımların birleştirilebileceğini, geleceğin kütüphanecileri olan Kütüphane ve Bilgi Bilimi öğrencilerinin kütüphanelerde daha kapsayıcı yaklaşımlar içinde hizmet oluşturabileceğini savunmaktadır.

Subaşıoğlu (2008, s. 423), kütüphanecilerin, kullanıcıların kimliği ya da sahip oldukları engel türü fark etmeksizin, bilgi hizmetleri için uyarlanmış ve destekleyici teknolojilerle donatılmış merkezler oluşturmaları ve özel erişim yöntemleri geliştirmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Çalışmada, BBY lisans programında engelli farkındalığını yükseltmeye yönelik ders materyallerinin hazırlanması ve bu alanda duyarlılık oluşturulması amacıyla çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Velleman (1981, s. 49) da meslek gruplarının, engellilere yönelik çeşitli düzenlemeler yapmasını, eğitim programlarını bu bireylerin ihtiyaçlarına uyarlayarak hizmetlerini geliştirmelerini önermekte ve kütüphanecilik mesleğinin de üzerine düşeni yapması gerektiğini savunmaktadır.

Özel gereksinimli çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi, kütüphanecilerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bilinç ve farkındalığın, özellikle mesleki eğitim sürecinde kazanılması, hizmetlerin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bunun yanı sıra, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına uygun çözümler sunabilmek için disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmesi gereklidir. Eğitim, mimarlık, ruh sağlığı, program geliştirme ve güvenlik gibi çeşitli alanlar, özel gereksinimli çocuklar için kütüphane hizmetlerinin tasarımında dikkate alınması gereken unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hizmetlerin başarısı, alan uzmanlarının ve akademisyenlerin birlikte çalışarak öğrencileri bu alanda yetkin hale getirmelerine dayanmaktadır. BBY bölümü öğrencilerinin bu uzmanlarla buluşmasının, bilgi ve deneyim kazanmalarının yanı sıra hem akademik hem de profesyonel açıdan kendilerini geliştirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu tür bir eğitim ortamının, öğrencilere meslekleriyle ilgili kapsamlı bilgi sağlamakla birlikte, onları uygulama yeteneği kazanmış profesyoneller olarak destekleyeceği düşüncesi kaçınılmazdır.

BBY bölümü öğrencilerinin, özel gereksinimli çocuklara dair nitelikli ve ihtiyacın karşılanmasına yönelik hizmetler oluşturup geliştirmesi, bununla ilgili farkındalık ve bilgi seviyelerinin artırılması ve deneyim kazanmalarının sağlanması oldukça önemlidir. Çocukların, kendi potansiyellerini keşfetmeleri ve bilgiye özgürce erişebilmeleri, toplumsal eşitlik ve adaletin sağlanmasında önemli bir adımdır. Bu nedenle, kütüphanecilerin, çocukların bilgiye erişim hakkını savunarak onlara kaliteli, kapsayıcı ve erişilebilir hizmetler sunmaları gerekmektedir. Bu da mesleğe atıldıkları andan itibaren değil, lisans eğitimlerinin başından itibaren dersleri kapsamında almaları gereken içerikler ile mümkün olabilecektir. BBY bölümü öğrencilerinin, özel gereksinimli çocuklar için kütüphane hizmetlerini sunabilme yetkinliklerini geliştirmeleri, sadece mesleklerine değil, toplumda daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmesine de katkı sağlayacaktır. Bu tip eğitimlerin, öğrencilerin mesleki becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacağı ve özel gereksinimli çocukların yaşam kalitelerini artıracığı düşünülmektedir. Bu sayede kütüphanelerin, eşitlikçi bir eğitim ortamı yaratma amacına hizmet ederken, toplumsal katılımı da teşvik eden ve çocukların tüm potansiyellerini keşfetmelerine olanak sağlayan alanlar haline geleceğine inanılmaktadır.

Bundan hareketle bu çalışmada geleceğin kütüphanecileri olarak yetişen BBY bölümü lisans öğrencilerinin, kütüphanelerin en önemli kullanıcı gruplarından biri olan çocuklara ilişkin kapsamlı bilgi edinmeleri ve bu grubun hassas üyeleri olan özel gereksinimli çocuklar hakkında tüm boyutlarıyla eğitim almaları hedeflenmiştir. Bu hedefle BBY bölümü öğrencilerinin konuya ilişkin yetkin bilgi ve deneyime sahip uzmanlar ve akademisyenler ile buluşmaları planlanmış ve sağlanmıştır. Böylece öğrencilerin mesleğe atıldıkları yıllarda özel gereksinimli çocuk kullanıcılarına uygun hizmetler geliştirebilmeleri, yeterli farkındalık düzeylerini geliştirebilmeleri, uygun materyaller, teknikler ve uygulamalar planlayabilmeleri ve onlara eşitlikçi, ücretsiz yollarla bilgiye erişim hakkı sağlayabilecek ortamlar yaratabilmeleri konusunda desteklenmeleri amaçlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, TÜBİTAK 2237-A kapsamında düzenlenen çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeylerine olan etkisini değerlendirmektir. Çalışmanın, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik farkındalıklarının artırılması, özel gereksinimli çocuklar için uygun kütüphane hizmetleri konusunda bilgi kazandırılması, çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliği aracılığıyla deneyim kazanmalarının sağlanması, mesleki etik yaklaşımlar kazandırılması ve profesyonel tutum geliştirmelerine yardımcı olunması noktasında alana katkı sunması beklenmektedir. Bu noktadan hareketle, araştırma sorusu şu şekilde ifade edilmektedir:

“TÜBİTAK 2237-A Projesi kapsamında düzenlenen çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeyleri üzerindeki etkisi nedir?”

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, BBY bölümü öğrencilerinin mesleğe atıldıklarında özel gereksinimli çocuklara yönelik hizmetler geliştirebilmeleri, uygun farkındalık düzeyleri kazanmaları, doğru materyaller, teknikler ve uygulamalar planlayabilmeleri ve onlara eşitlikçi, ücretsiz yollarla bilgiye erişim hakkı sağlayacak ortamlar yaratabilmeleri konusunda destek olma hedefi ile gerçekleştirilen bir projeye dayanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın sonucunda TÜBİTAK 2237-A kapsamında düzenlenen çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeylerine etkisini nicel yöntemlerle değerlendirmek amaçlanmaktadır. Sürecin uygulanmasında deneysel tasarımın en uygun yaklaşım olduğu saptanmış ve araştırma planı buna göre oluşturulmuştur. TÜBİTAK 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinliklerinin BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeylerine olan etkisini incelemek için nicel araştırma yaklaşımlarından “kontrol grupsuz ön-test son-test yarı deneysel desen” seçilmiştir. Seçilen desenin uygulama basamakları Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1.

Araştırmanın uygulama basamakları

	Ön test	İşlem	Son test
Çalışma Grubu	Soru Formu (Ön test)	Kütüphanede Özel Gereksinimli Çocuklar Eğitimi (3 gün-Toplam 20 saat)	Soru Formu (Son test)

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini³, projeye katılan, Türkiye'nin farklı üniversitelerinde öğrenim görmektedir olan 53 BBY bölümü öğrencisi oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun oluşma sürecinin başında, projenin duyurulmasına yönelik olarak, Türkiye genelindeki BBY bölümlerine sahip üniversitelere resmi yazılar gönderilmiştir. Ayrıca, projenin web sitesi ve Bartın Üniversitesi'nin internet sayfasındaki görsellerle bilgilendirme yapılmış, bunun yanı sıra sosyal medya platformları üzerinden de öğrenci grupları ve akademik kişilerin kişisel hesapları aracılığıyla duyurular paylaşılmıştır. Proje web sitesinden yönlendirilen Google Formlar aracılığıyla yapılan kayıt sonucu 81 adayın başvuruda bulunduğu görülmüştür. Bunlar Türkiye'deki BBY bölümlerinde okuyan ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileridir⁴. Projede belirtilen özelliklere uygun olan 81 aday etkinliğe kabul edilmiştir. Fakat etkinliğin nihai katılımcı grubunda; başvuru sonrası kayıt yaptıran, tüm eğitimin %60'ına çevrimiçi olarak katılan⁵ ve proje kapsamında uygulanan ön test ve son test uygulamalarının her ikisine de yanıt veren 53 BBY bölümü lisans öğrencisi yer almıştır. Çalışma grubundaki öğrencilerin üniversitelere ve sınıflara göre olan dağılımlarına Tablo 2'de yer verilmektedir:

³ İlgili örneklem ile çalışılabilmesi için gereken 2024-SBB-0523 numaralı Etik Kurul İzin Formu, 08.07.2024 tarihinde Bartın Üniversitesi'nden alınmıştır.

⁴ Birinci sınıfların örnekleme kabul edilmeme sebebi, tarihi 04-06 Kasım 2024 aralığına denk gelen proje için bölümlerine henüz iki ay önce kayıtlanmış bulunmaları ve üniversite eğitimi/alan bilgisi bakımından deneyimsiz olmalarıdır.

⁵ Zoom platformu üzerinden alınan izleme raporlarından elde edilen sonuçlardır.

Tablo 2.*Çalışma grubundaki öğrencilerin üniversitelere ve sınıflara göre olan dağılımları*

Üniversite Adı	Katılımcı Sayısı			Toplam
	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	
Ankara Üniversitesi	1	1	3	5
Çankırı Karatekin Üniversitesi	1	2	-	3
Bartın Üniversitesi	3	16	2	21
Atatürk Üniversitesi	9	1	-	10
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	-	1	-	1
Kastamonu Üniversitesi	-	1	-	1
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	1	-	1	2
Hacettepe Üniversitesi	-	-	3	3
Marmara Üniversitesi	-	1	-	1
Kırıkkale Üniversitesi	6	-	-	6
Toplam	21	23	9	53

Elli üç öğrenciden oluşan çalışma grubunun %39,6'sı Bartın Üniversitesi, %18,9'u Atatürk Üniversitesi, %11,3'ü Kırıkkale Üniversitesi, %9,4'ü Ankara Üniversitesi, %5,7'si Çankırı Karatekin Üniversitesi, %3,8'i Hacettepe Üniversitesi ve kalan %11,3'ü diğer üniversitelerden gelmektedir. Çalışma grubunun ağırlıklı olarak (%43,4) üçüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerden oluştuğu izlenmektedir. İkinci sınıf düzeyinden öğrenciler %39,6 oranında temsil edilirken, dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenciler grubun %17'sini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma, TÜBİTAK 2237-A kapsamında düzenlenen çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeylerine olan etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu etkiyi belirleyebilmek adına eğitim etkinliklerinin öncesinde katılımcı öğrencilere “Kütüphanelerin özel gereksinimli çocuk kullanıcıları ve onlar için geliştirilebilecek hizmetler” hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla bir ön test verilmiştir. İlgili test bir başarı testi olup doğru (1 puan) ve yanlış (0 puan) yanıtlar puanlanmakta ve her öğrenci için bir başarı ön test puanı elde edilmektedir. Testin en düşük puanı 0, en yüksek puanı ise 33'tür. Başarı testinin bilgi soruları, eğitimi veren uzmanların aktardıkları bilgileri sınayan ve eğitim öncesinde hazırlayıp araştırmacıya ulaştırdıkları (beş seçenekli-üçer adet-toplam 33 adet) çoktan seçmeli sorulardır. Ön testler eğitim başlarken, çevrim içi olarak Google Formlar üzerinden uygulanmış, uygulamaya 68 öğrenci yanıt vermiş, sonuçların kayıtlara geçirilmesinin ardından 3 gün süren eğitim programına geçilmiştir.

Programın sonunda, başta uygulanan başarı ön testi bu kez son test olarak uygulanmış ve puanlar yükselip yükselmediklerinin izlenmesi amacıyla kaydedilmiştir. Formun uygulanması, eğitimin tamamlanmasının hemen ardından çevrim içi olarak yine Google Formlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Son test uygulamasına 59 öğrenci katılmış, ön test ve son test puanlarının karşılaştırılabilmesi için nihai katılımcı grubu her iki forma da yanıtı bulunan ve ayrıca eğitimlere de gereken katılımı gerçekleştiren 53 öğrenci ile netleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

TÜBİTAK 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği Programı, bilimsel gelişmeleri öğrenme, farklı alanlardan gelen eğitmen ve katılımcıları bir araya getirerek ortak araştırmalara olanak sağlama, katılımcıların projelerini yönlendirme ve bilimsel ilerlemelerine katkı sunma amacı taşımaktadır. Program, eğitim içeriklerini ayrıntılı bir şekilde ele alan yüz yüze veya çevrim içi bilimsel eğitim faaliyetlerini desteklemektedir.

TÜBİTAK tarafından desteklenen projeye katılım gösteren BBY Bölümü öğrencileri ile üç gün boyunca çevrim içi eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Eğitimler, alanlarında uzmanlık sahibi olan ve farklı kurumlardan gelen (Gazi Üniversitesi, TOBB Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) eğitmenler tarafından verilmiştir. Eğitim süresince toplam 11 eğitmen⁶ ile 20 ders saati boyunca 11 farklı konu işlenmiştir. Özel gereksinimli çocuklara dair çalışma alanlarının eğitim, ruh sağlığı, program geliştirme, değerlendirme, güvenlik gibi katmanlarının bulunduğu düşünülerek, öğrencilerin alan uzmanları ile bir araya gelmelerinin bilgi, beceri ve deneyimler yönünden desteklenebilecekleri bir eğitim ortamında olma şansı bulmalarını sağlayacağına inanılmıştır. Bu doğrultuda eğitimlerin kapsamı, özel gereksinimli çocuklara dair tüm çalışma alanlarında yetkin ve deneyimli olan (çocuk gelişimi, okul öncesi gelişimi, özel eğitim, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, BBY, program geliştirme, mimarlık) uzman ve akademisyenlerden oluşan bir ekip ile teorik/uygulamalı bilgilendirme eğitimlerinden oluşmuştur. Gerçekleştirilen eğitim programının içeriğine Tablo 3'te yer verilmektedir:

---

⁶ Program kapsamında bu hizmet alanlarının dikkate alınmasıyla 11 eğitmen (Prof. Dr. A. Şebnem Soysal Acar, Doç. Dr. Ahmet Altay, Doç. Dr. Aktan Acar, Doç. Dr. Huriye Çolaklar, Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Doç. Dr. Seray Olçay, Prof. Dr. Figen Turan, Doç. Dr. Gökçe Karaman Benli, Doç. Dr. Haktan Demircioğlu, Prof. Dr. İsmihan Artan, Dr. Öğr. Üyesi Demet Soylu) yer almıştır. Bu eğitmenler, alanlarında uzman ve akademisyenlerden oluşmaktadır (Eğitmen isimleri eğitimlerin verilme sırasına göre yazılmıştır).

Tablo 3.*Gerçekleştirilen eğitim programının içeriği*

Eğitim	Eğitim İçeriği
1.Eğitim	Özel gereksinimli çocukların ihtiyaçları ve özellikleri hakkında genel bilgi
2.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklar ile yenilikçi kütüphane hizmetleri
3.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklar ile bilgi/sağlık okuryazarlığı becerileri
4.Eğitim	Kütüphanede erişilebilirlik ve fiziksel düzenlemeler
5.Eğitim	Kütüphanelerde özel gereksinimli çocukların hakları ve mesleki etik bağlantıları
6.Eğitim	Özel gereksinimli çocukların kütüphanelerde olumlu ve olumsuz davranışlarına yönelik müdahaleler
7.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklarla iletişimde ihtiyaç duyulan dil becerilerinin geliştirilmesi
8.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklar ile etkileşimli kitap okuma
9.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklarla iletişim ve sosyal ilişki boyutu
10.Eğitim	Kütüphanelerde özel gereksinimli çocuklar için duyuşsal merkezler ve etkinlikler oluşturma
11.Eğitim	Özel gereksinimli çocuklar için oyunlaştırma ve öğrenme tasarımları

Üç gün boyunca devam eden eğitim sürecinin başında katılımcılara eğitimin başladığına dair hatırlatma notları gönderilmiş ve katılımın devamı itina ile takip edilmiştir. Her oturumun sonunda eğitmen hocalara ekrandan “Teşekkür Belgesi” sunulmuş ve katılımcılar soru sormaları ya da katkılarını ifade etmeleri için cesaretlendirilmiştir. Öğrencilerin eğitime katılıp katılmadıkları, eğitim boyunca bağlantıda olup olmadıkları Zoom platformunun raporlarından takip edilmiştir.

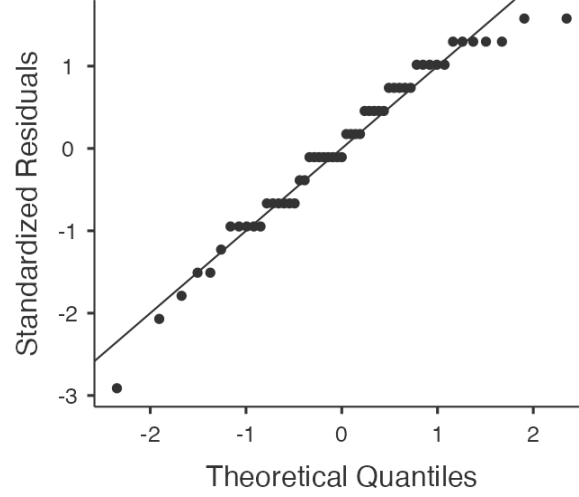
Verilerin analizi

Son test ve ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için bağımlı örneklem (paired samples) t testi varsayımı olarak normallik sayıltısı hem yüzdelik-yüzdelik grafiği (Q-Q Plot, Şekil 1) hem de Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir.

Hem yüzdelik-yüzdelik grafiği, dağılımın normale yeterince yakın olduğunu görsel olarak ifade etmekte hem de Shapiro-Wilk testi normallikten istatistiksel olarak anlamlı bir sapmanın bulunmadığını göstermektedir ($W = 0.962$, $p = 0.094$).

Şekil 1.

Yüzdelik-yüzdelik grafiği

Gerekli sayılıtının sağlandığı tespit edildikten sonra çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitim etkinliğinin, BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi düzeyine etkisini test etmek için bağımlı örneklem (paired samples) t testi kullanılmıştır.

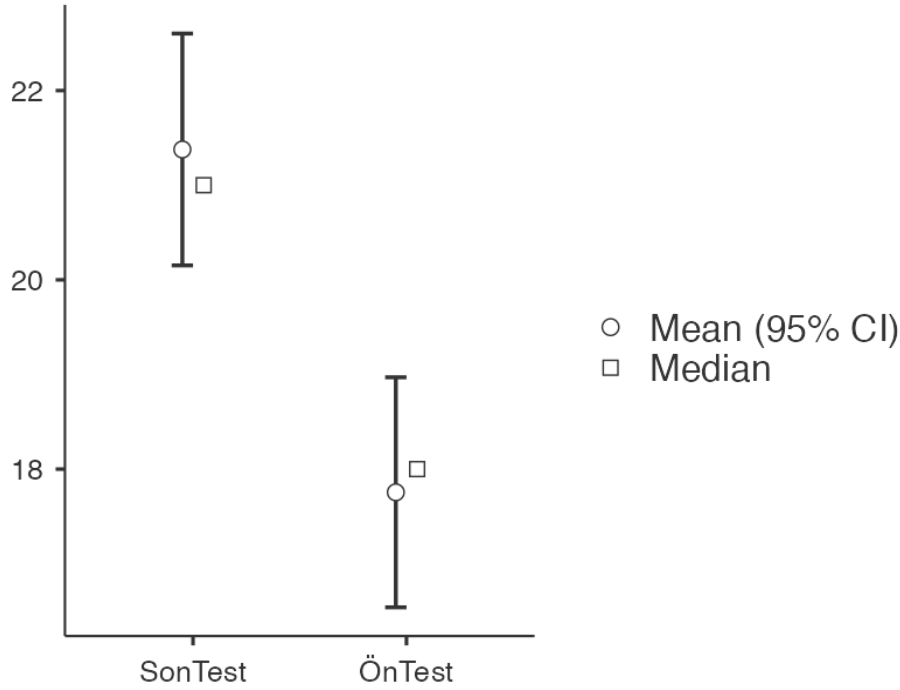
Bulgular

Çevrim içi kütüphane hizmetleri eğitimlerinin uygulanması öncesi ve sonrasında toplanan nicel verilere (başarı testi ön-son test puanları) dair bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

Çevrim İçi Kütüphane Hizmetleri Eğitimlerinin Etkisinin İncelenmesi

Ön analizlerde, katılımcı öğrencilerin ön test ve son test toplam puanlarına dair verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Ardından ön test ve son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını araştırmak amacıyla bağımlı örneklem t testi yapılmıştır.

Şekil 2’de ön test ve son test puanlarının ortalamaları standart hataları ile birlikte görselleştirilmiştir.

Şekil 2.*Ön test ve son test puan ortalamaları ve standart hatalar*

Analiz sonucu, son test puanlarının ön test puanlarından istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek olduğunu göstermiştir ($t(52) = 7.40, p < 0.001$). Ortalamalar arası fark 3.62 ± 0.49 olarak hesaplanmış olup 1.02 gibi yüksek bir Cohen'in d'si değeri üretmiştir. Bu da aradaki farkın, istatistiksel anlamlılıktan öte, pratik anlamlılığının da yüksek olduğuna işaret etmektedir. Diğer bir deyişle farkın sadece tesadüfen oluşmadığını, gerçekten bir etkiden kaynaklandığını göstermektedir. Pratik anlamlılık ise bu farkın ne kadar önemli ve kayda değer olduğunu ifade etmektedir. Yani, bu çalışmadaki fark sadece sayılardaki ifadesinden ibaret kalmamakta; aynı zamanda gerçek hayatta uygulanabilir, anlamlı ve dikkate değer bir gelişmeye de işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle, eğitimin öğrenciler üzerinde etkili olduğu hem bilimsel hem de pratik açıdan açıkça ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen bu bulguya göre, TÜBİTAK 2237-A bilimsel eğitim etkinliklerinin BBY bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli çocuk kullanıcılara yönelik kütüphane hizmetleri geliştirme konusundaki bilgi düzeylerini artırmada etkili olduğu söylenebilmektedir.

Ön Test ve son test uygulamasında çoktan seçmeli maddelerin doğru yanıtlanma oranları ve fark değerleri de incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir. Burada ön test ve son test sütunlarında maddelere doğru cevap verilme oranları sunulmuştur. Fark sütunundaki değer ise son testteki doğru yanıtlanma oranından ön testteki doğru yanıtlanma oranı çıkarılarak elde edilmiştir.

Tablo 4.

Çoktan seçmeli maddelerin doğru yanıtlanma oranları

Madde No	Ön Test	Son Test	Fark
1	0.89	0.47	-0.42
2	0.19	0.96	0.77
3	0.53	0.19	-0.34
4	0.87	1.11	0.25
5	0.17	0.66	0.49
6	0.77	0.66	-0.11
7	0.25	0.83	0.59
8	0.64	0.51	-0.13
9	0.79	0.79	0.00
10	0.51	0.74	0.23
11	0.77	0.87	0.09
12	0.25	0.96	0.72
13	0.77	0.81	0.04
14	0.53	0.53	0.00
15	0.74	0.72	-0.02
16	0.93	0.62	-0.30
17	0.72	0.72	0.00
18	0.77	0.15	-0.62
19	0.43	0.38	-0.06
20	0.53	0.77	0.25
21	0.60	0.77	0.17
22	0.64	0.74	0.09
23	0.21	0.62	0.42
24	0.15	0.42	0.26
25	0.77	0.87	0.09
26	0.32	0.51	0.19
27	0.70	0.28	-0.42
28	0.55	0.96	0.42
29	0.23	0.30	0.08
30	0.81	0.55	-0.26
31	0.38	0.79	0.42
32	0.11	0.72	0.60
33	0.25	0.40	0.15
Ortalama	0.54	0.65	0.11

Tablo 4’de fark değeri en yüksek olan, yani ön test doğru cevaplanma oranına kıyasla son test doğru cevaplanma oranı en fazla yükselen maddelerin 2, 12 ve 32 ve 7 numaralı maddeler oldukları görülmektedir. 2 numaralı madde ön testte katılımcıların yüzde 19’u tarafından doğru yanıtlanırken bu oran son test uygulamasında yüzde 96’ya çıkmıştır. Burada bahsi geçen dört maddenin doğru cevaplanma oranı yüzde elliden fazla artmıştır.

Testin 9, 13, 14, 15 ve 17 numaralı maddelerinde ise doğru yanıt verme oranının ön test ve son test için hemen hemen veya tam olarak aynı olduğu görülmüştür. Yani arada uygulanan girişim bu maddelerde doğru yanıtlanma oranını artıramamıştır.

Testin 1, 3, 16, 18, 27 ve 30 numaralı maddelerinde ise beklenenin aksine son testteki doğru cevaplanma oranları yüzde 25 veya daha fazla düşük çıkmıştır. Daha az ölçüde olsa da son test doğru cevaplanma oranlarının ön testten daha az olduğu 6, 8 ve 19 numaralı maddeler olarak görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın bulguları, TÜBİTAK 2237-A bilimsel eğitim etkinlikleri uygulanan BBY bölümü öğrencilerinin bilgi düzeylerinde eğitimin öncesinde ve sonrasında farklılaşmalar izlendiğini göstermektedir. Ön test ve son test puanları arasındaki fark, deneysel koşulların yarattığı bir sonuç olarak tespit edilmekte ve verilen eğitimin olumlu etkisini desteklemektedir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, sürecin en başında sunulan araştırma hedeflerini karşıladığı gözlenmektedir. Çalışma, bilgi düzeylerini geliştireceği düşünülen eğitimlerin lisans öğrencileri tarafından güçlü bir şekilde içselleştirildiği noktasında da önemli işaretler sunmaktadır.

Sıklıkla vurgulandığı üzere (Çocuk Kütüphaneleri Çalıştayı, 2018; IFLA, 2005; IFLA, 2018), kütüphanelerin özel gereksinimli bireylere hizmet sunma sorumluluğu ve bu hizmetlerin etik önemi artmaktadır. Hirsh’in (2015) belirttiği gibi, bilgi profesyonellerinin hem kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılaması hem de bilgi hizmetlerini ileri taşıması gerektiği yönündeki anlayışın eğitim alan öğrenciler tarafından da benimsendiği ve bunun lisans eğitimleri boyunca alabilecekleri eğitimlerle geliştirilebileceğine yönelik bir motivasyona dönüştüğü ve bilgi düzeylerindeki gelişme ile sonuçlandığı gözlemlenmiştir.

Verilen eğitimin literatürde yer alan Kitap Artı (Anadolu Ajansı, 2023) ve benzeri özel gereksinimli kullanıcılara yönelik projelerle (Kaptan ve diğerleri, 2024) hedefleri bakımından örtüşen bir içeriğe sahip olduğu ve araştırmada bu tür eğitimlerin, öğrencilerin bilgi ve yetkinliklerini artırma noktasında etkili olduğunu gösterdiği izlenmiştir.

Gök ve Erbaş (2011) ile Gündüz ve Akın’ın (2015) araştırmalarına paralel olarak, alınan eğitimin öğrencilerin bilgi düzeylerini arttıracığına yönelik öngörülerin bu çalışmada karşılık bulduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Kardeş ve Taşkın’ın (2020) lisans öğrencilerine verilen özel gereksinimli çocuklara dair eğitimlerin, öğrencilerin mesleki farkındalık ve bilinçlerini artırdığına işaret ettiği bulgular, bu çalışmanın sonuçları ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Nalbant ve Dinç’in (2024) de öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik bilgi ve

farkındalıkla meslek yaşamlarına hazırlanmalarının önemine değindikleri ve bunun verilecek olan eğitime bağlı olabileceğini öngördükleri görülmektedir. Çalışma bu yönüyle, sözü edilen öngörüü de doğrulayan sonuçlar aktarmaktadır. Mehra (2004, s. 1)'nın Kütüphane ve Bilgi Biliminin dezavantajlı kullanıcılarla çalışma konusunda önemli bir rol oynayacağını savunduğu çalışmasında; Subaşıoğlu'nun (2008, s. 423) BBY lisans eğitiminde engelli farkındalığını artırmaya yönelik ders içeriklerinin geliştirilmesi üzerine öneriler sunduğu araştırmasında ve Velleman'ın da (1981, s. 49) meslek gruplarının, engellilere yönelik çeşitli düzenlemeler yapmasını, eğitim programlarını bu bireylerin ihtiyaçlarına uyarlayarak hizmetlerini geliştirmelerini önerdiği ve kütüphanecilik mesleğinin de üzerine düşeni yapması gerektiğini savunduğu çalışmasında da benzer sonuçlar izlenmektedir.

Test maddelerine dair bulgular detaylı incelendiğinde ise testin özellikle 1, 3, 16, 18, 27 ve 30 numaralı maddelerinde beklenenin aksine son testteki doğru cevaplanma oranlarının yüzde 25 veya daha fazla düşük çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla bu maddelerin beklenenin tersine sonuç vererek son testte daha düşük oranda doğru cevaplanmış olmasının olası nedenlerinin açıklanması gerekmektedir. Bu doğrultuda öncelikle anılan maddelerin aynı eğitim içeriğinin kapsamındaki sorular olup olmadığına bakılmış ve sorunun eğitimin içeriği ya da eğitimcinin soru hazırlama biçiminden kaynaklanıp kaynaklanmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Ancak 1, 3, 16, 18, 27 ve 30 numaralı soruların aynı eğitimin kapsamında olmadığı görülmüştür. Bunun üzerine ilgili maddelerin ait olduğu eğitimlerin, programın başlangıç ya da bitiş saatlerine denk gelen eğitimler olup olmadığı incelenmiştir. Eğitim sırasında öğrencilerin yorulmuş ya da dikkatlerini kaybetmiş olma olasılıkları üzerinde durulmuştur. Ancak anılan maddelerin kapsamında olduğu eğitimlerin özellikle denk geldiği bir zaman diliminin de bulunmadığı görülmüştür. 1, 3, 16, 18, 27 ve 30 numaralı maddelerdeki ön test ve son test puan farklılaşmasının beklendik olmamasının öğrencilerin yanlış özgüvenlerinden kaynaklanmış olabileceği olasılığı düşünülmüştür. Katılımcıların eğitim sonrasında, bu sorulara dair kendilerine aşırı güvenmiş olmaları ve bu nedenle daha az dikkatli yanıt vermiş olma olasılıklarının da yanlış yanıt oranının arttırabileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu maddelerde çeldirici seçeneklerin olmasının da, eğitim sonrasında uygulanan son testlerde kafa karışıklığı yaratmış ve bu sorulara dair doğru yanıtlama oranlarının düşmesi ile sonuçlanmış olabileceği düşünülmüştür. Durum çeşitli açılardan incelenerek test maddelerinin bir kısmı ile ilgili bu sonuç anlamlandırılmaya çalışılmış, bu durumun test maddelerine dair bir sınırlılık olarak ifade edilmesi uygun bulunmuş ve öneriler bölümünde de buna yer verilmiştir.

Çalışmadan elde edilen tüm sonuçlar değerlendirildiğinde, eğitim alan öğrencilerin konuya dair edindikleri bilgiler sayesinde mesleki anlamda harekete geçebilmek için gereken motivasyonu kazanmış olabilecekleri bu çalışmanın öngörüsü olarak sunulabilecek niteliktedir. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar bağlamında, karşılaştırıldığı literatür bilgileri ve sınırlılıklar ışığında, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Çalışmanın, BBY bölümlerinde lisansüstü eğitime devam etmekte olan öğrencilere ve kütüphanecilere yönelik tekrarlanması ve daha geniş katılımcı gruplara yayılması, özgün katkı alanının genişlemesi açısından önemlidir.

2. Katılımcıların eğitimler esnasındaki geri bildirimlerine dayanarak, eğitim etkinliklerinin yüz yüze gerçekleştirilmesinin daha etkili olacağı anlaşılmaktadır. Yüz yüze etkinliklerde özellikle uygulamalı çalışmaların daha etkileşimli yapılabileceği ve çeşitlendirilebileceği düşünülmektedir.
3. Katılımcıların, teorik bilgilerin yanı sıra uygulama içerikli çalışmalardan yüksek düzeyde verim aldıkları görülmüştür. Kütüphanede ilk yardım, daha geniş ele alınan duyu eğitimi ve aile katılımı gibi konularda yüz yüze etkinliklerin yapılmasının önerildiği izlenmiştir.
4. Devam eden projelerde, özel gereksinimli çocuk kullanıcılarla ilgili uluslararası kütüphane hizmet modelleri ve iyi uygulama örneklerinin aktarılacağı eğitim içeriklerinin dahil edilmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir.
5. Konuya dair eğitim materyallerinin sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, teorik ve uygulamalı içeriklere yer veren kitaplar ve yayınlar oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca, bu projede gerçekleştirilen eğitimlerin içeriğinden bir akademik kitap⁷ oluşturulması ve bunun yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.
6. Çalışmanın devamında, Türkiye'deki BBY bölümlerindeki müfredata özel gereksinimli çocuklar için kütüphane hizmetlerine dair ders veya içerik eklenmesi önerilmektedir. Bu, konuya dair daha fazla öğrencinin farkındalık, bilgi ve deneyim kazanmasını sağlayacaktır.
7. Çalışmanın kapsamının sadece özel gereksinimli çocuklarla sınırlı kalmayıp, göçmenler, mülteciler, suça teşvik edilen bireyler, afetzedeler gibi dezavantajlı grupları da kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir. Bu şekilde, daha kapsamlı ve etkili bir eğitim verilmesi sağlanabilecektir.
8. Katılımcıların eğitim sürecinde kazandıkları bilgi ve deneyimlerle sosyal savunuculuk içeren bir ağ oluşturmalarının sağlanması önemlidir. Bu ağın, katılımcılar arasında sürekli iletişim ve bilgi paylaşımı sağlanarak sürdürülebilmesinin anlamlı olacağına inanılmaktadır.
9. Katılımcıların eğitim sonrasında bilgilendirme gruplarında katılımda kalmaları ve konuya dair iyi örnekleri paylaşmaya devam etmiş olmaları, eğitimin sürdürülebilirliği açısından önemli bir faktördür. Bu süreçte, katılımcıların birbirlerinden beslenerek gelişmelerini sağlamak adına, takip ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

---

⁷ Bu kitabın hazırlanması için proje yürütücüsü tarafından gereken çalışmalar başlatılmıştır.

Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde test maddelerinden kaynaklandığı belirtilen sınırlılıklar ile ilgili olarak ise benzer çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Eğitim etkinliklerinin ardından katılımcılara, çevrim içi testler, kısa tekrar dersleri veya hatırlatma materyalleri sunularak bilgi pekiştirme süreçlerinin desteklenmesi önerilmektedir. Bunun, öğrenilen bilgilerin daha kalıcı hale gelmesini sağlayabileceği düşünülmektedir.
2. Eğitim sonrası yanlış bilgilerin belirlenmesi ve düzeltilmesi amacıyla açık oturumlar veya tartışma gruplarının düzenlenmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir. Katılımcıların yanlış anladıkları veya eksik öğrendikleri konuları düzeltmelerine olanak tanıyacak bir yapı oluşturulması faydalı olacaktır.
3. Eğitim sürecinde kullanılan testlerin açık, net ve eğitimde vurgulanan içeriklerle doğrudan ilişkili olması sağlanmalıdır. Ayrıca, soruların anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla pilot uygulamalar yapılması önerilmektedir.
4. Eğitim sonrası belirli aralıklarla bilgi düzeyi ölçülmeli ve gerektiğinde destekleyici programlar uygulanmalıdır. Bunun, eğitimin uzun vadeli etkilerinin değerlendirilmesine ve eksikliklerin giderilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Projenin, BBY bölümü öğrencilerine mesleki gelişim ve vizyon kazandırma ve farklı disiplinlerden uzmanlarla etkileşim imkânı sunma bakımından alana katkı sunduğu düşünülmektedir. Eğitimlerin teorik ve uygulamalı içeriğinin, katılımcıların ihtiyaçlarını karşılayabildiği ve daha kalabalık bir gruba ulaşmak için çeşitli önerileri ortaya çıkarabildiği söylenebilmektedir. Bu sürecin, gelecekteki projelere yön vereceğine, alandaki eğitim materyallerini zenginleştireceğine ve sürdürülebilir bir etki yaratacağına inanılmaktadır.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Makaleye yönelik etik kurul izni, Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 08.07.2024 tarih ve 2024-SBB-0523 protokol numaralı karar ile alınmıştır.

Yazarlık Katkısı

Makale tek yazarlıdır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı. (2023, 5 Aralık). Kültür ve Turizm Bakanlığı, engelli bireyler için "Kitap Artı" mobil uygulaması başlattı. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-ve-turizm-bakanligi-engelli-bireyler-icin-kitap-arti-mobil-uygulamasi-baslatti/3071719#>
- Andrus, L. (2012). Teaching urban students with special learning needs: What we have learned through the Art Partners Program. S. M. Malley (Ed.), *The intersection of arts education and special education: Exemplary programs and approaches* içinde (ss. 19–46). The John F. Kennedy Center.
- Aral, N., Fındık Tanrıbuyurdu, E., Yurteri Tiryaki, A., Sağlam, M., Aysu, B. (2015). Türkiye’de çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 14(1), 7-16. https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000103
- Bezirci, P. ve Hacıfettahoğlu Güleçyüz, R. (2023). Güncel kütüphane hizmetleri bağlamında halk kütüphanelerinin özel gereksinimli bireylere etkileri: Harold Washington Kütüphane Merkezi örneği. *Cumhuriyet’in 100. Yılında Bilgi ve Belge Yönetimi Teknolojisinde Güncel Yaklaşımlar* içinde (ss. 251-279). <https://doi.org/10.26650/B/SS53.2024.015.10>
- Birleşmiş Milletler. (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk Hakları Sözleşmesi. Genel Kurul Kararı 44/25, 20 Kasım 1989. <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
- Birleşmiş Milletler. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları United Nations. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Çocuk Kütüphaneleri Çalıştay1. (2018). C. Polat, E. Yılmaz ve A. Kakırman Yıldız (Yay. Hazl.). Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/72986,2-cocuk-kutuphaneleri-calistayipdf.pdf?0&_tag1=7C9AD4DFF329F9EE7CC22D61FCDC9C8617FD3729&crefer=DC4455D42F06B82919249D60E24D6499550EF515D5906417476A6116D5FFC056
- Demir, G. (2019). Çok Kültürlülük Bağlamında Çocuklara Yönelik Kütüphane Hizmetleri. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*(11), 40-59. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel/issue/47763/603420>
- Ergin, E. (2024). Okul öncesi dönemdeki özel gereksinimli çocuklarla uygulanan sanat etkinliklerinin çocukların bütünsel gelişimine yansımaları (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Gök, G. ve Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/91493>
- Gündüz, M. ve Akın, A. (2015). Türkiye’de devlet okullarındaki özel eğitimle ilgili sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 86-95. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/09..mevlut_gunduz.pdf
- Hirsh, S. (2015). The transformative information landscape: What it means to be an information professional today. S. Hirsh (Ed.), *Information Services Today* içinde (ss. 3–9). Rowman & Littlefield.

- IFLA & UNESCO. (2022, Temmuz 19). UNESCO Halk Kütüphaneleri Manifestosu (2. güncelleme). Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/pl-manifesto-2022-poster-en-1.pdf>
- IFLA (2005). Engelliler için kütüphanelere erişim: Kontrol listesi (B. Irvall ve G. S. Nielsen, Eds., IFLA Mesleki Raporlar, No. 89). Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu. <https://kutuphaneci.org.tr/wp-content/uploads/2022/09/IFLA-Engelliler-icin-kutuphanelere-erisim.docx-01092022.pdf>
- IFLA (2018). IFLA 0-18 yaş grubundaki çocuklar için kütüphane hizmetleri rehberi (C. Polat, E. B. Eroğlu, S. Çuhadar, A. Kavak ve B. Tan, Çev.). https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-andya/publications/ifla-guidelines-forlibrary-services-to-children_aged-0-18-tr.pdf
- Kardeş, S., ve Taşkın, N. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 51-73. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/54155/658084>
- Kaptan, N., Karabekir, E. P., Yılmaz, A., ve Ergenekon, Y. (2024). Kapsayıcı çocuk kütüphanesi hizmetleri: otizm tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin ve kütüphane personelinin görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 38(1), 27-56. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/1255876>
- Lafferty, K. E. (2014). What are you reading?": how school libraries can promote racial diversity in multicultural literature. *Multicultural Perspectives*, 16(4), 203–209. https://static1.squarespace.com/static/6160b637ea14435444a039b2/t/61c216b0d5fdd7545fbecae3/1640109744141/Article_D%26I+schools+and+libraries_11292021.pdf
- Little, S. and Murray, R. (2024) The multilingual children's library as physical and metaphorical 'space' within the community: practical and emotional considerations. *Journal of Librarianship and Information Science*, 56 (1). pp. 131-144. <https://doi.org/10.1177/09610006221133837>
- Mehra, B. (2004). Service learning in library and information science (LIS) education: Connecting research and practice to community. *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies*, 1(1), 1-28. <https://escholarship.org/uc/item/6hz625sv>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı. (2017). Özel Eğitim Materyalleri Kataloğu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/22171231_ozel_egit_mat_katalog.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı-MEB (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Nalbant, S., ve Dinç, M. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Journal of Physical Education and Sports Studies*, 16(1), 18-37. <https://doi.org/10.55929/besad.1425489>
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri'nin "engellilik farkındalığı" üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 399-430. <https://doi.org/10.15612/BD.2008.312>
- Subaşıoğlu, F. (2022). 21. yüzyılda özel gereksinimli bireylere sunulan hizmetlerde kütüphanecilerin yetkinlikleri. P. Bezirci, L. Kanık, E. Alaca, G. Palo ve D. Soylu (Eds.), *Özel Gereksinimli Bireylerin Bilgiye Erişimi* içinde (ss. 437–456). Hiperayın.

- Türk Kütüphaneciler Derneği (2005), Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri. <https://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/mesleki-etik-ilkeleri/>
- Uçak, N. Ö. (1995). Kütüphanecilikte sürekli eğitim. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 207-216. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/619179>
- Velleman, R. A. (1981). Library service to the disabled: An annotated bibliography of journals and newsletters. *The Serials Librarian*, 5(2), 49–60. https://doi.org/10.1300/J123v05n02_08
- Yılmaz, B. ve Ekici, S. (2011). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 545-552. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/812026>

Teşekkür

TÜBİTAK 2237-A Eğitim Etkinlikleri Destekleme Programı kapsamında 2024 yılı 1. dönem projesi olarak desteklenen “Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerine Özel Gereksinimli Çocuk Kullanıcılara Yönelik Kütüphane Hizmetleri Eğitimi” adlı projeye desteklerinden dolayı TÜBİTAK’a teşekkür ederim. Ayrıca, proje ekibinde yer alan eğitmenler Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Prof. Dr. A. Şebnem Soysal Acar, Prof. Dr. Figen Turan, Prof. Dr. İsmihan Artan, Doç. Dr. Ahmet Altay, Doç. Dr. Aktan Acar, Doç. Dr. Huriye Çolaklar, Doç. Dr. Seray Olçay, Doç. Dr. Gökçe Karaman Benli, Doç. Dr. Haktan Demircioğlu, Dr. Öğr. Üyesi Demet Soylu’ya ve yardımcı personel olarak görev alan Arş. Gör. Ceren Bilge Seferoğlu’na projenin gerçekleştirilmesi sürecindeki destekleri, emekleri ve tüm katkılarından ötürü teşekkür ederim.